

בחזקת כשרות

סת"ם (עלון 10)

כשרות זה לא רק אוכל...

2. אם הקלף קשה לכתבה, מוסיפים הסופרים בזמננו "מי קלף", כדי להקל עליהם את הכתיבה. דבר זה ג"כ פוגם בכיבוד העמידה של האותיות על גבי הקלף לאורך שנים.

3. בזמננו, הלחות והזיעה מצויות יותר מאשר בעבר, ולכן הפרשיות נוטות להתקלקל וכן הבתים נוטים להתעוות. (כמו"כ מצוי הדבר תמיד במניחים תפילין לאחר רחיצה או טבילה במקווה).

4. בדורנו ישנם כלי רכב העומדים בשמש הלוהטת, ולא פעם ולא פעמיים ראינו תפילין שהתעוותו, או פרשיות שהאותיות נדבקו בהם, מחמת ששהו במקום חם.

5. בזמננו תעשיית התפילין היא עסק (גם) כלכלי, ולכן דבריו של הסוחר או המוכר לבד אינם ערובה כבעבר, לפי שהוא נוגע בדבר בגלל זמנו. ובפרט שידוע כיום על הסופרים והמגיהים שאינם מומחים כראוי.

6. תפילין שלא הונחו כל יום, או שהניחם מי שהיתה לו מחלה כלשהיא, או שמתקבלים במתנה או בירושה – חייבים לבדוקם. שכל הפטור הוא רק בקונה מ"מומחה" שיש להניח שלא ירע את מקצועו. אבל בשאר הדרכים – חייב לבדוק.

מסוגל להבין שזו יריעת פלסטיק ולא צבע. **ציציות וטליתות** עשויות על ידי עובדות זרות (פיליפיניות, או סטודנטיות ערביות) להשלמת הכנסה שלהן. ואפילו ספרי תורה גנובים, העושים דרכים מפותלות ומועברים שינויים שונים ונמכרים חזרה לציבור תוך משטוש העבר שלהם.. ועוד.

על שולחן המחלקה לסת"ם שעל ידי הרבנות ומועצה הדתית בת ים נאספו כבר דוגמאות רבות של תקלות מהסוגים הנ"ל. אנשים שסבלו מצרות שונות ומשונות, גילו לפתע שהתפילין שלהם פסולות, או המזוזות הפוכות, או שאר חסרונות.

אנא: פנו אל מחלקת הסת"ם שלנו, נצלו את השירות ותרויחו.

מתי צריכים לבדוק תפילין?

אף על פי שהלכה היא (בשור"ע הל' תפילין סי' ט"ז סעיף י) ש"תפילין שנקנו מן המומחה אינן צריכות בדיקה לעולם", מ"מ מחמת חסרונות שיש בדורנו (כדלהלן), יש מקום לחייב מן הדין לבדוק את התפילין פעמיים בשבע שנים, וכדין מזוזה. (כ"כ בשו"ת יריעות שלמה ח"א סי' טז אות ו). וממדת חסידות לבדוקם בכל שנה ושנה בחודש אלול. (כמ"ש בקצו"ש"ע סי' קכח ס"א).

החסרונות שהתחילו בדורנו הם כדלהלן:

1. הדיו הנעשה בזמננו מתיישן עם הזמן. כמו"כ מנהג הסופרים בזמננו להוסיף טיפות מים כדי לדלל את הדיו (אם הוא סמיך), וזוהי נפגם כושר העמידה של הדיו לאורך שנים.

רב העיר
הרה"ג אליהו בר שלום שליט"א

כולנו עדים לסערת הכשרות הפוקדת את הארץ בימים אלו. ממשלה חדשה מבקשת לעשות שינויים, ורבני ישראל מוחים נמרצות בהסבירם שהשינויים הללו יורידו את רמת הכשרות, או יעלו את המחיר של הכשרות הטובות, ומוגיע לצבור לקבל כשרות ממלכתיות הוגנות, ובמחיר סביר, כמו שהיה עד עתה.

אולם צריך להזכיר שכשרות הרבנות אינה מצטמצמת לאוכל בלבד. גם **תשמישי קדושה** צריכים לעמוד תחת תג כשרותי ראוי. סוחרים רודפי בצע רואים בכל מוצר "כסף", וכך גם תשמישי קדושה רבים מופצים לצבור כשאינם כשרים, ואפילו לא ברמה התחלתית: מזוזות מצולמות על קלף (באופן שכמעט בלתי ניתן להבחין שהם צילום ולא כתיבה). **בתי תפילין** שבתוכם יש גרעיני תמרים.. (במקום פרשיות). וגם **רצועות תפילין** מודבי קות בפלסטיק דק שחור והקונה התמים אינו

ניתן להעשיר את הידע

לסופרי סת"ם ולמתעסקים במלאכת קודש של בדיקת תפילין
יצא לאור הספר "סוד התפילין" ובו הלכות כשרות בתי התפילין ובדיקת תפילין כהלכתה. מתאים גם לעומדים לפני קניית תפילין לדעת מה לדרוש בעת הקניה. להשיג במועצה הדתית אצל הרב אברהם ברידס.

זיכוי הרבים

בתי כנסת המעוניינים בשיעור מרתק בנושא כשרות התפילין עם מצגת
יפנו לרב אברהם ברידס בטלפון 054-8438901
נא לבוא עם התפילין שלכם. ניתן לשלב את השיעור עם ביקור במפעל לייצור תפילין.

גמילות חסד

אם יש לכם בבית תפילין שכבר אינם בשימוש,
ניתן להעבירם למועצה הדתית. התפילין יבדקו, ואם ימצאו כשרים, נחדשים ונעבירים לזקוקים לתפילין שאין ידם משגת, או למתחזקים, או לבתי עסק לזיכוי הרבים.

סרטונים

סרטונים הממחישים את הבעיות המצויות בתפילין, ואת אופן הנחתם הנכון – ניתן לצפות באתר המועצה הדתית בת ים, בכתובת: MDBY.ORG.IL

פלקס צבעוני לבתי הכנסת

ניתן לקבל פלקס צבעוני על המקום הנכון של הנחת תפילין של ראש ושל יד.
יש בזה זיכוי הרבים גדול. נא לפנות למחלקת כשרות סתם במועצה הדתית

לרבני וגבאי בתי הכנסת

ניתן להזמין את הרב ברידס לבוא לבית הכנסת אחרי תפילת שחרית כדי לעבור בין המתפללים הי"ו, ולתת להם חוות דעת על מצב כשרות התפילין שלהם, וכן לקצר או להאריך את קשר תפילין של ראש ולהעמידו על המידה הנכונה, כי יש רבים שנכשלים בזה.

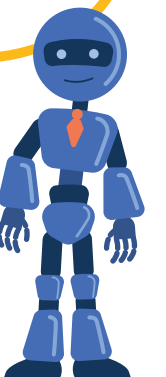

חידה ופרס

אדם עשה את רצועות התפילין שלו בצבע שחור מצד אחד, ובצבע כחול או ירוק או אדום מצד שני. ומניח כשהצבע השחור כלפי חוץ האם רצועות אלו כשרות?

תשובות (בצירוף ראיות ומקורות) יש להניח בתיבת המועצה הדתית. הפותרים נכונה יקבלו פרס מתנת המועצה הדתית.

לשאלות בנושא סת"ם מוזמנים לשלוח הודעה לבוט המועצה הדתית במספר 050-8785115

לא מובנת מאלה העובדה שהמועצה הדתית נטלה את עצמה את בדיקות הסת"ם בעיר. בתי כנסת רבים מתקשים בהגהת ספרי התורה שלהם, וכל שכן בתיקונם. אנשים רבים. בפרט אותם שאינם מבית דתי, מתעניינים באופן קבוע איפה אפשר לרכוש תפילין ומזוזות טובים, ומקבלים הכוונה במחלקה אצלנו. בנוסף בדיקות הנערכות תדיר למבקשים, וחינם אין כסף, מגלות מקרי פסול רבים.

אני מברך את מו"ר המרא דאתרא הרב הראשי שיזם הקמת מחלקה זו, ואת העומד בראשה הרב אברהם ברידס. כה לחי. תזכו לשנים רבות נעימות וטובות.

בנימין אליהו, יו"ר המועצה הדתית

הרה"ג **אברהם ברידס שליט"א**
מנהל מחלקת סת"ם, במועצה הדתית בת ים

חובת בדיקת הבתים והרצועות בדיקת בתי התפילין כוללת:

1. בדיקת ריבוע הבתים והתפירות והתיתורא ע"י מכשיר קליבר.
 2. מצב שחרות הבתים והרצועות. שלא דהה ולא התקלף הצבע.
 3. שהחריצים ניכרים בתפילין של ראש.
 4. שקשר היו"ד בתפילין של יד צמוד לבית.
 4. בדיקת שיעור אורך ורוחב הרצועות.
 5. התאמת תפילין של ראש להיקף הראש.
 6. בדיקת התפרים בתיתורא שלא נקרעו.
 7. בדיקת שיער יוצא מן הבית.
 8. בדיקת שיעור אורך ורוחב הרצועות.
- חיסרון באחד מפרטים אלו מעכב להלכה.** ולא רק שאינו מקיים מצוות תפילין אלא מברך בכל יום ברכה לבטלה.

צורת הכתב בפרשיות תפילין ומזוזות.

אמרו חז"ל (סנהדרין כב ע"א) בימי משה ניתנה תורה לישראל **בכתב עברי** [כתב קדום מעבר הנהר ואינו הכתב שלנו]. ובימי עזרא ניתנה תורה לישראל בכתב אשורית. [כתב שלנו]. ורבי אומר נתנה תורה לישראל **בכתב אשורית** ונשכחה ובא עזרא וחידשה. לדבריו למה נקרא שמה כתיבה אשורית, והרי הייתה עוד קודם שגלו לאשור. ואמרו שכתביבתה מאושרת דהיינו ישרה ונאה.

להלכה אין כותבים סת"ם אלא בכתב אשורי. (רמב"ם תפילין פ"א ה"יט)

יש 4 צורות כתב סת"ם הנהגים בזמננו.

1. כתב הבית יוסף הובא בב"י בסימן ל"ו בשם הרב ברוך שאמר. וכן במ"ב (שם). כתב זה נהוג אצל קהילות **האשכנזים**.
2. כתב אר"י ז"ל דומה לכתב הבית יוסף עם מעט שינויים, כמו צד"י בעלת

יו"ד הפוכה. אות אל"ף שבה היו"ד שלמטה בצורת דל"ת. כתב זה נהוג אצל **החסידים**.

3. כתב וועליש נזכר לראשונה בספר מזור וקציעה. כתב זה שונה בכל האותיות מכתב הבית יוסף, והביאם הרב קול יעקב בסימן ל"ו בשם הכתיבה **הספרדית**.

4. כתב שולחן ערוך הרב (בעל התניא). ונהוג אצל קהילות **חב"ד**.

כל אדם צריך להדר ולקנות סת"ם הכתובים כמסורת אבותיו. ואם שינה, אעפ"י שמועיקר הדין כשרים התפילין לברכה, טוב יותר שיחליף פרשיות לכתב כמסורת אבותיו. וכן קיימים הבדלים בין הקהילות בדיון פרשה פתוחה וסתומה. ואם שינה יש אופנים שפסול. ניתן להביא תפילין ומזוזות למועצה הדתית לבדיקת צורת הכתב וכשרותו.

מורה דרך לבדיקת תפילין.

רבים הם הפסולים העלולים להיות בבתי התפילין וברצועות, והמניחם נחשב כמי שאינו מניח תפילין. להבנת הדברים כתבנו את הפרטים העלולים לפסול את הבתים, ובהתבוננות מבחוץ ניתן לזהותם. מ"מ הבדיקה תעשה ע"י ממוחה בתחום.

חריצים: בתפילין של ראש ישנם שלושה חריצים המפרדים בין בית לבית, חריצים אלו צריך שיהיו ניכרים ממש מבחוץ.

אם החריץ אינו עמוק, ואינו חודר מעט לתוך עובי הבית, אלא נראה מבחוץ כשריטה בלבד [מצוי לרוב] – פסול.

שלושה ריבועים: שלושה מקומות חייבים להיות מרובעים בין בתפילין של יד בין בתפילין של ראש.

1. הבית, שבו מונחים הפרשיות

2. התיתורא, דהיינו מושב הבית

3. התפירות מלמעלה ומלמטה.

בדיקת הריבוע נעשית ע"י כלי מדידה מיוחד הנקרא "קליבר", ולכתחילה אין לסמוך על מראה עיניים בלבד.

רצועות: רוחב הרצועות צריך להיות 11 מ"מ לפחות **לכל אורכן**, ואם פחות – יש להחליף. לעיתים קרובות הרצועות מתכווצות ומתקמטות עד שלא נשאר בהם כשיעור הנדרש, במיוחד במקום הידוק הקשר בתפילין של יד. **אורך** רצועות של ראש, צריך שייגיעו עד הטבור, וי"א עד אבר המילה. וצד ימין יהיה ארוך מצד שמאל.

אורך רצועות של יד, צריך שיהיו כדי שישפיק לו לקשור על הזרוע ז' כריכות ועל האצבע ג' כריכות.

רצועות שצבעם השחור לא נעשה ע"י צביעה ממש, אלא ע"י הדבקה של מודבקת פלסטיק מבריקה, פסולות. דבר זה מצוי לצערנו ברצועות הזולות.

קשר של יו"ד בתפילין של יד: קשר של יו"ד חייב שיגע בבית ממש, ואם לאו פסול. לעיתים יש צורך לקשור את היו"ד בגיד לבית כדי שלא יזוז.

קשר של דל"ת בתפילין של ראש: התפילין של ראש כוללים את הבית, הרצועות שעל הראש, והקשר

מאחור. כל זה חייב להיות על ה"ראש". והראש – נגמר מקדימה בסיום מקום השערות (ושם מתחיל

ה"מצד"), ונגמר מאחורה בעצם הגולגולת (ושם מתחיל העורף). ובכן הבית והרצועות והקשר – כולן

צריכים להיות בשטח ה"ראש".

לצערנו, מצוי מאוד שאנשים מניחים תפילין של ראש עם רצועות גדולות בהיקף ("כדי שזה יישב טוב על

הראש"), ואז לא מקיימים מצוות תפילין, למרות שאיש זה הולך לבית הכנסת כל בוקר וחושב שהוא מניח

תפילין... לפי פסק מורן רבנו עבדיה יוסף, אין אומרים בזה "רובו ככולו", ולא

מועיל גם אם רוב הבית והקשר נמצאים בשטח הראש, אלא צריך שהכל ממש

יהיה בשטח הראש.

מכשלה זו מצויה מאוד, וכמעט בכל מנין שחרית נוכל לראות כמה אנשים

שבעצם אינם מניחים תפילין, ויש לשים לב לדבר

צבע שחור: התפילין והרצועות צריך שיהיו שחורות.

אם הצבע נשחק או נקלף או דהה - פסול. וחייב לחזור ולצבוע את הבתים בצבע כשר.

וביותר יש להקפיד על שחרות הרצועות שדינן חמור יותר, ובפרט במקום הידוק

הקשר.

פינות הבתים: ד' פינות הבתים, וד' פינות התיתורא העליונה והתחתונה, חייבות להיות בעלות זווית ישרה. פעמים רבות מתקלקלות הזוויות ומתעגלות. מחמת יושן התפילין, או לחות, או כשמכניסים בכוח לקופסה. או שפשוף משרוול החולצה או הטלית. קילקול הפינות מצוי מאוד, וחייב לתקן.

שי"ן בתפילין של ראש: מושב השי"ן צריך שייגע עד מקום התפר, ואם לאו כשר בדיעבד. ואם נקלף או דהה שחרות השי"ן חייב לתקן.

אם בתפילין שלך התשובה לאחת מהנ"ל אינה כהלכה, אתה מוזמן למוסרן לבדיקה במועצה הדתית. זכור: בתפילין 99% כשר, זה 100% פסול.

המניח תפילין פסולין לא רק שאינו מקיים את המצוה, אלא שמברך בכל יום כמה ברכות לבטלה, שהוא עוון גדול.

לכן ידקדק האדם לקנות תפילין מסופר מומחה וירא שמים, וכן רצועות יקנה אותם מאיש נאמן שהוא בטוח שנתעבדו לשמה מעורות טהורות. ובעוונות הרבים רבה המכשלה במה שקונים תפילין ורצועות ממאן דהוא, לפי שמוכרים בזול והם פסולים. וכל ירא שמיים יתן אל לבו אם על מלבושיו וכליו הוא מהדר לקנות אותן שיהיו כתיקונן, כל שכן בחפצי שמים שלא יצמצם ויחוס על כספו, אלא יהדר לקנותן שיהיו בודאי כשרים אף שמחירם רב. וישגיח עליהם שיהיו הבתים מתוקנן ושחורים, ואם נתקלקלו התפילין אפילו רק במקצת או שנפסקו התפירות, יעשה מיד שאלת חכם אם הם כשרים. וביותר יש לדקדק על בפינות ובפרט בשל ראש שהוא שכיח מאוד שנשחקות הפינות, ונעשו שם נקבים ונפסל. וכן שכיח מאוד שמחמת שנתיישנו התפילין נפרד קצת מהעור העליון של ראש ונפסל. וצריכין להשגיח על כל זה מאוד.

הנחיות כיצד לשמור על התפילין

לא יניח תפילין של ראש על שיער רטוב, עלול להזיק לתחתית הבית ולפרשיות. לפיכך אחרי יציאה מהמקווה יקפיד לנגב את הראש היטב.

לא יניח תפילין על שיער משוח בג'ל בעודו שומני, עלול להזיק לתחתית הבית.

אדם שסובל מהזעת יתר, עלולה הזיעה לפגוע בתחתית הבית. לכן לפני שמכניס את התפילין לקופסאות שלהם, יקח מטלית יבשה או בבגדו ויספוג את הלחות שבתחתית התפילין. (שו"ת כסא רחמים)

לא יעמוד קרוב לקיר בזמן תפילת העמידה, שמא יקבלו תפילין של ראש מכה מהקיר ויתקלקל הריבוע.

לשמירה על פינות הבית, בתפילין של יד יכסה את הבית במכסה קטן מפלסטיק או מקרטון, זה שומר על פינות הבית שלא יתקלקלו. בשו"ת יבי"א (ח"ח אור"ח סימן ד) כתב להקל לכסות תפילין של יד במכסה, אעפ"י שאמרו בגמרא (סנהדרין פט ע"א) בית חיצון של תפילין שאינו רואה את האויר פסול. היינו דווקא כשכיסה את הבית בחיבור גמור. (תו"ס מנחות לה ע"א). ובלבד שבשעת הברכה יהיו התפילין מגולות, ורק אחר הברכה יניח המכסה על הבית. אמנם דעת הגר"ם אליהו זצ"ל והגר"ם מאזוז שאין צריך להסיר את מכסה הבית בזמן הברכה.

בזמננו יצא כיסוי גומי "כיסוד", שאינו מכסה את כל הבית אלא רק את הפינות, ורוב הבית נשאר גלוי והוא כשר יותר לשימוש. (שו"ת הראש"ל בהסכמתו למוצר)

בגמר השימוש יכניס את התפילין לקופסא בנחת ולא בכח, שלא יתקלקלו

הפינות. וצריך להשתמש בקופסאות מתאימות לגודל הבתים.

צריך לזהר מאוד שלא יניח את התפילין במקום חם. כגון ברכב חשוף לשמש.

שאלה: למה יש להעדיף להניח תפילין מעור בהמה גסה ולהימנע ככל האפשר מלהניח תפילין מעור בהמה דקה, והרי בדורות ראשונים עד לפני כמאה שנה, הניחו כולם מעור בהמה דקה.

תשובה: יש לכך כמה הסברים, וזה יצא ראשונה. כתב מורן השו"ע (לב לח) יעשה ארבעה בתים מעור אחד. והנה בזמננו בשונה מזמנם אין עושים תפילין מעור בהמה דקה מעור אחד אלא מכמה וכמה עורות מדובקין. המ"ב (לב סק"קעב) דן אם חתיכות עור דבוקים נחשבים כעור אחד אם לאו. והביא תחילה דעת המחמירים (המג"א והחת"ס) שאין להחשיב עורות מדובקין כעור אחד, ומימלא תפילין אלו פסולים. ואח"כ הביא דעת המקילים (חיי אדם והאור זרוע) להחשיב עורות מדובקין כעור אחד, ולהכשיר תפילין אלו. ומסקנתו, דלכתחילה ראוי ונכון לעשות הבתים מעור אחד ממש, ואין להקל במצווה דאורייתא אלא בשעת הדחק. ובזמננו שבכל מקום ניתן להשיג תפילין מבהמה גסה אין זה נחשב כשעת הדחק.

סיבה נוספת עפ"י הגמרא (מנחות לד ע"ב) וצריך שיהיה ריווח בניהם. ורש"י שם והרמב"ם (תפילין פ"ג ה"ב) כתבו אופן עשיית הבתים בתפילין של ראש. לוקחין עין מרובע וחופרין בו שלושה חריצין כדי שיעשה לו ארבע בתים. ולוקחין עור ומרטיבים אותו ומשימין בו את העין, ומכניסין את העור בין כל חריץ, וכשיבש העור מוציאים אותו מן העין, ונמצא שיש כאן ארבעה ראשים. וכן כתב הטור בסימן לב. ובזמננו אין עושין כך אלא עושים בית אחד, ומכניס בתוכו שלושה מחיצות מקלף, וכך נוצרים ארבעת הבתים ואינם פרודים. ובשם הגר"א אמרו כשראה אדם מניח תפילין כאלה היה אומר לו למה תניח של יד בראש.

סיבה נוספת במצוות תפילין ישנם הרבה הידורים, והנה בתפילין מבהמה גסה ניתן לעשות את כל ההידורים הדרושים. משא"כ בתפילין מבהמה דקה שלא ניתן לעשות הידורים. לדוגמא גיד עובר בין הבתים (רמב"ם תפילין פ"ג ה"א שו"ע לב נא) שאין ניתן לעשותו בתפילין מעור בהמה דקה כי אין הבתים פרודים. וכן בעניין ריבוע התפירות, בבהמה דקה מחמת שעושין נקבים גדולים החוט נמשך לצדדיו וע"י זה מתקלקל הריבוע. משא"כ בבהמה גסה שבנוסף לנקבים יש גם מסילות בהם חוט התפירה עובר ואין ריבוע התפירות עשוי להתקלקל.

עוד יש עניין שכל ענייני התפילין יהיו עשויים מעגל כדי לכפר על מעשה העגל. לפיכך עור הרצועות נלקח מגב הפרה. הקלף משליל הוא עובר הפרה או מעגל. גידי התפירה מעקב השור. ושיער שכורך בו הפרשיות מונב הפרה. ועל זה הדרך בתי תפילין מעור פרה או שור ולא מעור עז.

סיבה נוספת עור בהמה גסה טוב לשימוש לאורך שנים רבות משא"כ עור בהמה דקה לשנים מועטות.

היוצא מדברינו שעל המניח תפילין מעור בהמה דקה להשתדל להחליף את הבתים לעור בהמה גסה. ושומע לנו ישכון בטח.

